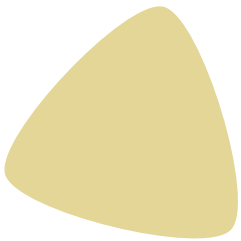

El Bon Pastor

Revista per a preveres

Núm. **81**
Setembre de 2016
Any VII

Equip promotor: Agustí Borrell, Norbert Miracle,
Xavier Morlans, Joan Planellas, Armand Puig.

Correcció lingüística: Joaquim Claver.

Disseny original: Albert Fortuny.

Dipòsit Legal T- 1085 - 2014
revistaelbonpastor@gmail.com
www.elbonpastor.cat

Si voleu col·laborar econòmicament en el sosteniment i difusió de
la revista podeu fer els vostres donatius a
La Caixa **2100-0272-33-0101212882**.

Moltes gràcies

Pòrtic 4

ARMAND PUIG I TÀRRECH

Un sol cor i una sola ànima 6

Sobre l'ensenyament de l'*Amoris Laetitia*: magisteri per acollir i practicar
SALVADOR PIÉ-NINOT

Presentes com el llevat 10

Per sempre joves!
JORDI SALVANY

Anunciar la Paraula 12

La glòria d'una dona, la del profeta Ezequiel
ENRIC CORTÉS

Deixebles de l'Evangelí 14

Eucaristia i Creació a la Teologia d'Ireneu de Lió (I)
JOAQUIM BLAS PASTOR

Al servei de l'altar 16

Cantar la litúrgia (I)
JORDI-AGUSTÍ PIQUÉ COLLADO

Reclinats sobre el pit del Senyor 18

La joia de viure la santedat
ALFRED SABATÉ BOTET

Un bisbe ens parla 20

Potenciar les responsabilitats de la dona en l'Església
+ JOAN ENRIC VIVES SICÍLIA

Hem vist, hem llegit 22

Correspondència del Dr. Francesc d'Assís Vidal i Barraquer Cardenal Arquebisbe de Tarragona amb el Secretari d'Estat de la Santa Seu (1936-1939)
JORDI FIGUERAS JOVÉ

Comença el mes de setembre i comença el nou curs. L'estiu encara es fa sentir pel que fa a la meteorologia però ja ens orientem cap a la preparació de la nova etapa (2016-2017). I si és bo fer balanç quan arriba el juny, és convenient obrir el curs amb perspectives de futur. Des del punt vista eclesial, tancarem l'Any de la Misericòrdia el mes de novembre, un fruit prominent del qual haurà estat l'Exhortació «Amoris Laetitia», i una sensibilitat difusa però perceptible a favor d'una pastoral arrelada en les persones i els seus problemes reals. Recordant les paraules de sant Joan XXIII, la mesura de la misericòrdia i del perdó ha de prevaler sobre les armes del judici i de l'exclusió. El discerniment i la integració són camins de present i de futur en una Església que, ara més que mai, ha de ser mare i no madrastra, mestra i no jutgessa dels seus fills.

La mirada vers l'Església catòlica, guiada pel papa Francesc, creix dia rere dia. Malgrat les nostres debilitats, personals i estructurals, i el nostre pecat, que sovint ens encalça, augmenta l'atenció vers l'Església de Roma i la seva paraula en un món global i globalitzat. Particularment, la paraula del Sant Pare, des dels seus tuits fins als seus *excursus* quan parla, des dels seus discursos als seus documents programàtics, és acollida per milions de persones, moltes de les quals no pertanyen a la comunió catòlica però que acullen de grat el magisteri papal. Enmig de la buidor d'una existència concebuda com a consum (on les coses es fan servir i es llencen), enmig de la foscor d'una vida amenaçada pels seguidors i servidors de la violència (els terroristes i els qui fabriquen les armes que maten), enmig de les malalties de la solitud i l'individualisme (que molts pateixen resignant-se a viure sense viure), enmig del rebuig i la manipulació dels infants (obligats a treballar, forçats a ser assassins, empesos a fugides solitàries que els posen en mans de màfies de tot tipus), enmig de la condemna que sofreixen molts ancians (aparcats en cases o institucions que els deixen sense dignitat), la paraula de l'Evangeli, que l'Església creu i anuncia, és l'esperança del món, segurament l'única. Molts que no són catòlics ni cristians ho han entès. Entenguem-ho també nosaltres.

I per entendre-ho, cal que hi hagi una conversió pastoral i missionera que cadascú es faci seva. En el Decret sobre l'ecumenisme del Concili Vaticà II es deia que l'Església que peregrina és cridada pel Crist a una «reforma continuada» (*Unitatis Redintegratio* 6). I aquesta reforma, en la proposta del papa Francesc, passa per «una opció missionera capaç de transformar-ho tot», de manera que allò que l'Església promou i fa s'orienti a comunicar l'Evangeli en el món d'avui i no tant a «l'autopreservació» (*Evangelii Gaudium* 27).

Aquest darrer terme és important. La finalitat de l'acció de l'Església no és la de convertir-se en una estructura de poder –una altra cosa és que sigui respectable i respectada en un

món plural–, ni l'esforç pastoral pot quedar limitat a reforçar numèricament les assemblees litúrgiques –el poble cristià és molt més gran que els qui assisteixen a les eucaristies dominicals. La noció pastoral clau és la de «evangelització», és a dir, obrir temps i moments d'Evangelí en la vida de les persones amb les quals entrem en contacte, que sortim a trobar, que vénen a trobar-nos. Som en una època de «pastoral total», no parcial ni fragmentada, aquella pastoral mesquina que es confon amb una burocràcia eclesial mal portada. Una Església que no s'autopreserva, que posa la missió al capdavant dels seus interessos, que viu i és en el món tot i no ser del món, que no es refugia en les seves pròpies estructures, que és creativa a l'hora d'estendre ponts, que es presenta amb la simpatia de l'Evangelí, que manté la seva identitat de missatgera del Crist Senyor i Salvador gràcies (no malgrat!) al diàleg i a la construcció compartida d'un món divers, que no té por de connectar amb els qui més lluny sembla que estiguin, aquesta és l'Església que canvia l'autopreservació en la missió. Aquesta és l'Església que Jesús volia i que els apòstols ens han transmès mitjançant la «viva vox Evangelii», la veu viva de l'Evangelí (*Dei Verbum* 8).

Cal baixar, però, a la dimensió personal del tema. La recerca de l'autopreservació és una pedra d'ensopec dels qui serveixen la Paraula, l'altar i els pobres. El prevere pot quedar immers en una estructura eclesial carregada de bones intencions i de bona voluntat, però replegada sobre ella mateixa, i aleshores ell mateix pot arribar a entendre's tan sols dins aquella estructura, que el preserva i el protegeix. Ara bé, l'apòstol és el qui, en paraules de Pau, ha passat per perills i treballs, pendent del «neguit de cada dia», que és «la preocupació» per les comunitats de les quals és pastor (Segona carta als Corintis 11,26-28). Pau, certament, no s'ha autopreservat. S'ha donat intensament a l'Evangelí del Senyor Jesucrist, mort i ressuscitat, fins al punt que pot exhortar Timoteu, el seu fill en la fe, dient-li: «Sigues sobri en tot, suporta els sofriments, fes obra d'evangelitzador, compleix bé el teu ministeri» (Segona carta a Timoteu 4,5). En altres paraules, no et preservis, no et tanquis en un reducte, no et planyis si pateixes, considera que la teva corona són les persones que escoltaran l'Evangelí que anunciïs, dóna't generosament. Això és el que se't demana com a home d'Església que ets!

Un breu colofó. El qui no s'autopreserva no s'autoregula, no es converteix en mestre de si mateix ni es limita a buscar pseudo-mestratges (que sovint són afalacs de la pròpia vanitat o bé es converteixen en inútils «jocs» entre iguals). L'autoregulament és, en darrer terme, una manera d'autopreservar-se, de mantenir el propi estatus sota l'aparença d'una conversió. La vida espiritual demana evitar, de totes passades, l'autoregulament i cercar el mestratge seriós d'un «sènior», al qual cal seguir escrupolosament com a veu de Crist en tu. Obrim el curs amb la ferma intenció d'apartar l'autopreservació i l'autoregulament. En el seu lloc, posem-hi la missió i la docilitat.

ARMAND PUIG I TÀRRECH.

Rector de l'Ateneu Universitari Sant Pacià

Sobre l'ensenyament de l'*Amoris Laetitia*: magisteri per acollir i practicar

En aquesta etapa de recepció eclesial de l'Exhortació Apostòlica *Amoris Laetitia* del Papa Francesc (publicada el 19 de març de 2016) han aparegut interrogants sobre quin tipus de Magisteri representa aquest document. Per poder-ho dilucidar de manera teològicament correcta pot ser útil referir-se a la Instrucció —segurament poc coneguda— sobre «La vocació eclesial del teòleg» de la Congregació per a la Doctrina de la Fe, signada pel llavors cardenal-prefecte J. Ratzinger el 1990, que comenta les diverses formes del Magisteri de l'Església presents en la nova fórmula de la «Professió de fe». Aquestes formes són tres: el Magisteri infal·lible, el Magisteri definitiu i el Magisteri ordinari però no definitiu, sent aquest últim l'aplicable a l'*Amoris laetitia*, així com a la majoria de textos magisterials actuals.

Aquesta forma de Magisteri ordinari però no definitiu, segons la Instrucció esmentada, té com a objectiu específic proposar «un ensenyament que condueix a una millor comprensió de la Revelació en matèria de fe i costums, i ofereix directives morals derivades d'aquest ensenyament, que encara que no estiguin garantides pel carisma de la infal·libilitat, no estan privades de l'assistència divina, i requereixen l'adhesió dels fidels» (n. 17), adhesió definida com «un religiós assentiment de la voluntat i de la intel·ligència» (n. 23). Per això, s'afirma que «la voluntat d'assentiment lleial a aquest ensenyament del Magisteri en matèria de per si no irreformable ha de constituir la norma». Per aquesta raó aquesta forma de Magisteri és descrita per la Instrucció com «d'ordre prudencial» ja que comporta «judicis prudencials», tot i que s'anota acuradament que tal qualificació no vol dir que «no gaudeixi de l'assistència divina en l'exercici integral de la seva missió» (n. 24).

Cal fer notar, a més, que el Magisteri ordinari però no definitiu, tal com les altres dues formes del Magisteri infal·lible i del definitiu, són expressió de l'únic Magisteri viu de l'Església que el Concili Vaticà II ha descrit amb precisió com a «interpretació autoritzada de la paraula de Déu, que l'exercita en nom de Jesucrist», atès que «el Magisteri no està per sobre de la paraula de Déu, sinó al seu servei..., amb l'assistència de l'Esperit Sant» (*Dei Verbum*, 10). Per aquesta raó, el Concili Vaticà II precisa en aquest sentit, amb un text aplicable clarament a l'*Amoris laetitia*, que «cal prestar de manera particular obediència religiosa de voluntat i d'intel·ligència al Magisteri autèntic del Romà Pontífex, fins i tot quan no parla ex cathedra, de tal manera que es reconegui amb respecte el seu magisteri suprem i s'acceptin amb sinceritat les seves opinions segons la intenció i el desig expressat per ell mateix, que es dedueixen principalment del tipus de document, o de la insistència en la doctrina proposada, o de les fórmules emprades» (*Lumen Gentium*, 25).

Serà, doncs, en aquest context de comprensió del Magisteri ordinari, encara que no definitiu, que s'ha de comprendre el que el mateix Papa Francesc afirma a l'inici de l'*Amoris laetitia* sobre l'abast d'aquesta Exhortació Apostòlica així: «la complexitat dels temes plantejats ens va mostrar la necessitat de seguir aprofundint amb llibertat algunes qüestions doctrinals, morals, espirituals i pastorals... Naturalment, a l'Església és necessària una unitat de doctrina i de praxi, però això no impedeix que subsisteixin diferents maneres d'interpretar alguns aspectes o algunes conseqüències que se'n deriven. Això succeirà fins que l'Esperit ens porti a la veritat plena (cf. Jn 16,13), és a dir, quan ens introdueixi perfectament en el misteri de Crist i puguem veure-ho tot amb la seva mirada» (*Amoris laetitia*, n. 2-3). Com es pot observar, en aquestes paraules del Papa Francesc ressonen les característiques que la Instrucció dóna al Magisteri ordinari no definitiu, com a ensenyament «d'ordre prudencial» i amb «judicis prudencials», que també «gaudeixen de l'assistència divina i als quals se'ls ha de donar un assentiment lleial» (Instrucció, n. 24).

En aquest context es comprèn encara més que el Papa observi també que «la reflexió dels pastors i teòlegs, si és fidel a l'Església, honesta, realista i creativa, ens ajudarà a trobar més claredat» (*Amoris laetitia*, n. 2). Aquesta fidelitat a l'Església queda àmpliament manifesta en els tres principis presentats pel Papa Francesc, particularment per afrontar la situacions anomenades «irregulars» que assumeix de la viva tradició de l'Església, tipificada en les múltiples referències que recull del Concili Vaticà II, de Pau VI i de Joan Pau II, així com catorze vegades del teòleg més rellevant de l'Església com va ser sant Tomàs d'Aquino.

1) La llei de la gradualitat: es tracta d'un principi proposat en continuïtat amb el Magisteri de Joan Pau II en afirmar que «cada ésser humà avança gradualment amb progressiva integració dels dons de Déu i de les exigències del seu amor definitiu i absolut en tota vida personal i social» (*Familiaris consortio*, n. 9), atès que «l'ésser humà coneix estima i realitza el bé segons diverses etapes de creixement» (n. 34). Per això, a l'*Amoris laetitia* precisa que «no és una 'gradualitat de la llei', sinó una gradualitat en l'exercici prudencial dels actes lliures en subjectes que no estan en condicions sigui de comprendre, de valorar o de practicar plenament les exigències objectives de la llei» (*Amoris laetitia*, n. 295). Per això al final precisarà, amb un toc de profund realisme i d'invitació a l'esperança cristiana, [que cal] a «relativitzar el recorregut històric que estem fent com a famílies, per deixar d'exigir a les relacions interpersonals una perfecció, una puresa d'intencions i una coherència que només podrem trobar al Regne definitiu» (n. 325).

2) Partir de la consciència: el Papa Francesc es refereix a la consciència en vint-i-nou ocasions i recorda la seva definició en el Concili Vaticà II: «com el nucli més secret de l'home» (*Gaudium et Spes*, 16; *Amoris laetitia*, n. 222); al mateix temps afirma amb claredat que «estem cridats a formar les consciències, però no a pretendre substituir-les» (n. 37). En efecte, «a partir del reconeixement del pes dels condicionaments concrets, podem afegir que la consciència de les persones ha de ser més ben incorporada a la praxi de l'Església en algunes situacions que no realitzen objectivament la nostra concepció de matrimoni. Certa-

ment, cal encoratjar la maduració d'una consciència il·luminada, formada i acompanyada..., enmig de la complexitat concreta dels límits, tot i que encara no sigui plenament l'ideal objectiu» (n. 303).

3) La necessitat del discerniment: esmentada trenta-cinc vegades, amb clara ressonància a Ignasi de Loiola i corroborada per dues cites precises de Tomàs d'Aquino (n. 304), el principi proposat es presenta així: «si es té en compte la innombrable diversitat de situacions concretes, es pot comprendre que no havia d'esperar-se del Sínode o d'aquesta Exhortació una nova normativa general de tipus canònic, aplicable a tots els casos... els preveres tenen la tasca d'acompanyar les persones interessades en el camí de discerniment d'acord a l'ensenyament de l'Església i les orientacions del bisbe... Es tracta d'un itinerari d'acompanyament i de discerniment que orienta la presa de consciència de la seva situació davant Déu. La conversa amb el sacerdot, al fur intern, contribueix a la formació d'un judici correcte sobre allò que obstaculitza la possibilitat d'una participació més plena en la vida de l'Església i fer-la créixer... Aquest discerniment no podrà mai prescindir de les exigències de veritat i de caritat de l'Evangelí, proposat per l'Església» (n. 300). Aquesta tasca de discerniment també és confiada a «laics lliurats al Senyor» (n. 312), és a dir, laics i laiques que visquin una madura experiència espiritual cristiana.

En aquest context es presenta el text més significatiu sobre la possibilitat de combregar per part dels divorciats tornats a casar. En efecte, «a causa dels condicionaments o factors atenuants, és possible que, enmig d'una situació objectiva de pecat —que no sigui subjectivament culpable o que no ho sigui de manera plena— es pugui viure en gràcia de Déu, es pugui estimar, i també es pugui créixer en la vida de la gràcia i la caritat, rebent per això l'ajuda de l'Església» (n. 305). Aquest text ve complementat en una nota així: «en certs casos, podria ser també l'ajuda dels Sagraments», com són el sagrament de «l'espai de la misericòrdia»: la Penitència, així com l'Eucaristia, tenint present que «no és un premi per als perfectes sinó un generós remei i un aliment per als febles» (nota n. 351, amb referència a l'Evangelí gaudium, 44-47).

En breu síntesi, doncs, es pot afirmar el valor magisterial de l'*Amoris laetitia* com a Magisteri ordinari, que encara que no sigui definitiu, és igualment «interpretació autoritzada de la Paraula de Déu» (*Dei Verbum*, 10), com a ensenyament d'«ordre prudencial» del successor de Pere en l'Església, el Papa, que «gaudeix d'assistència divina» (Instrucció, n. 24; cf. *Amoris laetitia*, n. 2, 3, 295) i per això s'ha d'acollir religiosament amb esperit lleial i cordial (cf. *Lumen Gentium*, 25). Heus aquí l'actitud bàsica de sincera acollida i de realització pràctica que comporta aquest tipus de Magisteri —i en el nostre cas l'*Amoris laetitia*— per a tots els membres de la nostra Església!

Això inclou, a més, atendre els criteris proposats per donar resposta a les qüestions que es plantegen avui a la família, tenint molt present que «comprendre les situacions excepcionals no implica mai amagar la llum de l'ideal més ple ni proposar menys del que Jesús ofereix a l'ésser humà» (*Amoris laetitia*, n. 307), atès que «la família és veritablement una bona

notícia» (n. 1). No es pot negar que, com diu el mateix Papa Francesc, l'*Amoris laetitia* s'ofereix com a «reflexió fidel a l'Església, honesta, realista i creativa que ajudarà a trobar més claredat» (n. 2). Benvinguda i que així sigui!

SALVADOR PIÉ-NINOT

*Prevere de l'arquebisbat de Barcelona,
professor de teologia a la Pontifícia Universitat Gregoriana*

Text publicat en italià a l'[Osservatore Romano](#) el 24 d'agost de 2016 (p.7).

Per sempre joves!

No fa gaire, estava jo assegut a una sala d'espera. Com sol succeir-me en aquests casos, tenia una revista a les meves mans sense prestar-li cap atenció, perquè una de les coses que més m'agrada és observar què passa al meu entorn. M'ha passat sempre, a les sales d'espera, al metro, als avions ...

Al mateix espai hi havia, entre altres, una dona encara jove, diguem que de mitjana edat, i un jove que aparentment podia ser el seu fill.

Així les coses apareix la secretària del centre que, pel que vaig poder veure, era coneguda de la parella, mare i fill. Els saluda efusivament i en això que el jove li diu: Avui és el meu aniversari!

Felicitats, li diu ella!

El jove, amb cara i expressió innocent, afegeix: Si ... 27 "anyets" !

No ho sé, potser és una ximpleria, però a mi, de sobte, el que em va venir al cap va ser: 27 ... "anyets"?

A veure, als 27 anys hom és un home. Jove, això sí i amb tota la vida per davant, és clar. Però un home fet i dret, un adult o almenys hauria de ser-ho, no?

La cosa no va quedar així. La secretària, perplexa, crec, com jo (devia tenir la meua edat) li diu: home, ja és una edat important.

El jove, arremangant una mica el nas i amb una veu amb impostada innocència, respon: bé, sóc encara jovenet. La secretària insisteix: "però... ets més a prop dels trenta que dels vint".

Al xaval, tanta filosofia no li fa cap gràcia.

A tot això, la mare manté cara de pòquer. I jo, que sóc de molt preguntar-me, em demano: per què una persona de 27 anys s'aferra a una mena de permanent adolescència? A la meua època aquesta era una edat en què justament tendies a sentir-te orgullós dels teus primers èxits, entusiasmat davant un futur que ja tenies ben dissenyat i més o menys enfilat. Complir anys no et suposava (encara) cap por a la vellesa: eres jove i punt. No necessitaves perpetuar la teua adolescència. Però clar, millor o pitjor, tenies el teu futur. Em pregunto si aquest jove, que aquest dia complia 27 anys, veia amb claredat algun futur. Em pregunto si potser als seus 27 anys tenia un doble grau universitari amb màster inclòs i tres llengües estrangeres amb una única finalitat d'inflar un currículum que no se sabia exactament a on havia d'encaminar.

Què està passant? Què hem fet malament? De sempre, la generació dels 20 anys s'ha volgut menjar el món. Després el món ens donava amb la mà en plena cara, però teníem la satisfacció d'haver-ho intentat i, en general, alguna cosa aconseguíem.

¿Per què avui hi ha joves (no dic tots, espero que no) que han deixat de somniar, aferrats a un present que no els dóna altre cosa que immediatesa?

¿I què dir de la mare, encantada que el seu fill complís 27 "anyets"? Em pregunto (potser m'equivoco) si ella mateixa no és víctima d'aquest ídol anomenat "eterna joventut". En el moment en què accepti que el seu fill ja és un home fet i dret, ella, en què es converteix? ¿En una (horrible expressió!) dona madura?

Ai! No sé... no sé... Potser sóc jo el qui no s'ha adaptat a unes noves perspectives de veure el món. Potser, en haver-se allargat l'esperança de vida, aquests 27 anys corresponen als 17 de en fa trenta. No ho sé, potser sí. Tant de bo! Però no puc evitar sentir temor davant la possibilitat que aquesta generació que, dintre de 15 anys, governarà el país, dirigirà les escoles, les universitats i els hospitals o estarà al capdavant dels tribunals no hagi assolit una maduresa emocional per culpa, tal vegada, d'unes generacions anteriors que van portar el món al límit i els van deixar sense il·lusió de futur.

JORDI SALVANY

Prevere de l'arquebisbat de Barcelona,

Vicari de la parròquia de Sant Ramon de Penyafort

La glòria d'una dona, la del profeta Ezequiel

En temps del profeta Ezequiel tingué lloc, el 597 aC, la primera deportació dels notables i dels principals artesans de Jerusalem (entre els quals sens dubte es trobava ell i la seva esposa o la que ho seria, cf. Jr 29,5s).

L'exili havia de ser dolorós per ella. No sols les dificultats inherents a tot deportat: un viatge terrible (potser no tant com els que veiem cada dia a les nostres pantalles de televisió) i, un cop arribada a Babilònia amb la seva família, treballs més o menys forçats en bé de l'estat... i calor, molta calor amb molta humitat al costat dels diversos canals de riu Quebar, una meteorologia molt més dura que la de Jerusalem (850 m. sobre el nivell del mar). Una llengua del tot desconeguda, uns veïns menyspreadors (com els que avui veiem arreu). S'hi han d'afegir els nombrosos patiments de tota mena (físics i segurament també psíquics) que el seu home hagué d'aguantar per convèncer els deportats que la derrota seria definitiva, que la ciutat escollida i sagrada cauria. El profeta s'hi jugà el físic molt sovint mostrant com a signe profètic l'estat deplorable del seu cos: èpoques d'afonia (Ez 3,26), mesos de catalèpsia (4,4-8)... L'horror dels exiliats en veure'l deuria ser a vegades considerable, com quan ha de coure davant de tothom el propi pa amb excrements humans (4,12) per indicar fins on arribaria la misèria i humiliació dels "sants" de Jerusalem, la sagrada.

¿No era massa vergonya i sofriment tot això per a una dona jerosolimitana d'origen sacerdotal? A més, el caràcter d'Ezequiel devia agreujar-se amb la tasca esgotadora d'anunciar catàstrofes nacionals a qui no vol escoltar-les, cosa que l'obligava a repetir contínuament els signes profètics de destrucció, i a la seva dona, a aguantar-los. Ella coneixia la bondat del seu home i, d'altra banda, veia com els ancians del poble, malgrat tot, venien a consultar-li qüestions morals i teològiques de tant en tant (8,1; 14,1). Així, doncs —deuria pensar ella— tanmateix és honorat com a líder espiritual. A més, es consolava sabent que almenys a ells les autoritats de Babilònia no els molestarien (com feien les de Jerusalem amb Jeremies), ja que ell predicava la destrucció de Jerusalem, «l'encís dels seus ulls» (24,21.25). Però era l'amor del seu marit el que li permetia sobreviure el daltabaix en què s'havia convertit la seva llar: per al profeta ella era *l'encís dels seus ulls* (24,16). I ella ho sabia. Ser estimada així la feia un signe palès de l'altra estimada, Jerusalem, «encís dels seus ulls», els de la «gent rebel» (24,21.25). Però l'esposa d'Ezequiel «morí aquella tarda» fatídica (24,18). ¿Quina culpa hi tenia ella?

Déu digué al profeta:

'De sobte et prendré la qui és l'encís dels teus ulls. Però no et planyis ni ploris; que no et caigui ni una llàgrima¹⁷. Sospira en silenci'. (...) ¹⁸ Al matí en vaig parlar al poble, i aquella tarda moria la meva muller. L'endemà vaig complir l'ordre rebuda,

Ella no en sabia res de les “meravelles teològiques” de ser signe del poder salvífic i omnipotent de Déu. I el seu home en coneixia una sola cosa: tots els seus signes profètics l’associaven a aquell Déu que sabia salvador encara que ara fos a través de la destrucció de «l’encís dels seus ulls».

Ella ha estat col·laboradora, cogestora lliure d’aquesta vivència personal del profeta, encara que al final, morint, s’hi va trobar sense voler i de forma del tot forçada. Déu havia portat la seva vida per uns camins del tot inimaginables: la plàcida i joiosa vida familiar en el si d’una família a la ciutat santa, una sortida obligada per un recorregut ple de dolors i incomoditats vers la pèrfida Babilònia, una estada allí plena de tensions dins i fora de la nova llar..., coses que no entenia, però que respectava per l’amor del seu espòs i de la paraula de Déu, incomprendiments, menyspreus i burles de compatriotes i veïns, per acabar amb una mort del tot inesperada i aparentment cruel.

Ella no coneixia el com i menys el perquè de tot això, però Déu, que sempre dirigeix els nostres camins, l’havia fet col·laboradora de la seva gesta salvífica. No li coneixem el nom, però és una de tantes dones innominades i humiliades arreu, tot i portar la glòria de ser cogestores de salvació.

ENRIC CORTÉS

Prevere caputxí

Professor de la Facultat de Teologia de Catalunya

Eucaristia i Creació a la teologia d'Ireneu de Lió (I)

F Fa tan sols uns dies, a les darreries d'agost i en companyia d'uns joves de la paròquia, feia de monitor en la iniciació bíblica d'uns quants adolescents centreeuropeus a Taizé. No tots admetien creure en Jesucrist, però, en aquells on la fe havia abandonat fins i tot la perifèria i esdevenia agnosticisme, en els més escèptics, s'admetia un «potser» quan la pregunta no era si creien en Jesucrist, sinó si creien en un Déu Creador.

Mesos abans, en un entorn teològic prestigiós i marcadament acadèmic, se'm retreia com ingènua i molt poc sensible envers la cultura actual, la meva pretensió de mostrar com en el pensament d'alguns Pares de l'Església el misteri eucarístic es presenta fortament vinculat al misteri de la creació. Es qüestionava seriosament l'oportunitat d'aquest enfocament: «prou difícil ho tenim per intentar ser escoltats pel món del pensament quan parlem de presència extraordinària de Crist en l'Eucaristia, només falta incloure, com a part indissociable d'aquest discurs, la fe en la presència de Déu en el món com a Creador del mateix. Això és inassumible per als esperits contemporanis». El retret, se m'admetrà, no és banal i podria ser subscrit per molts dels que llegiu aquest text.

A l'obra escrita d'Ireneu de Lió, se'ns ha conservat el pensament patristic on aquesta vinculació entre Eucaristia i creació es dibuixa amb més vigor i nitidesa. Ireneu era fill del seu temps i no del nostre, però es revela significativament fecund per fonamentar la presència tan en la creació com en l'Eucaristia, d'un únic misteri: el do de Déu obrat per les seves pròpies Mans, Fill i Esperit.

Els textos eucarístics d'Ireneu, si es llegeixen amb llibertat i atenció, van retallant una reflexió de perfils nous i no sempre fàcils d'admetre, perquè desautoritzen les anàlisis marcadament essencialistes a què estem acostumats. Però un misteri on intervenen indèstrialment natura i història, o, si em permeteu emprar les categories clàssiques, cosmos i llibertat, es resistirà sempre a concloure. El pensament teològic que s'ha acostat clàssicament a l'Eucaristia exercita, majoritàriament, una anàlisi perseverant, sistemàtica i noble, però, no sempre es sap imposar sobre la limitació pròpia i acaba afirmant més del que pot afirmar o tan sols apuntar. Mai ningú podrà pretendre una comprensió acotada del misteri que el precedeix, li dona sentit i el conté a ell mateix.

La mateixa forma literària d'Ireneu ajuda en l'expressió de la seva singular teologia eucarística. La pedagogia del sant ens requereix fer un esforç d'adaptació. La seva distància respecte dels nostres sistemes escolars la fa incomprendible al primer cop d'ull.

L'obra teològica d'Ireneu no és un tractat dividit en apartats i desplegat en un discurs uniforme i progressiu. Ireneu torna cíclicament sobre les mateixes línies temàtiques, il·luminant-les des de diferents llocs de l'Escriptura. Per a ell, la riquesa de perspectives

prima sobre l'absència de repeticions, tan valorada en el discurs racional modern. Tot i el que s'ha repetit injustament en molts treballs de patrologia, això no vol dir que Ireneu no tingui un pensament sistemàtic. El té, però cal una lectura pausada, reiterada i molt atenta per anar desenvolupant una sensibilitat capaç de trobar-ne les claus.

La teologia eucarística d'Ireneu es sustenta sobre un ventall de principis teològics bastant afí i coincident, un d'ells, potser el més fecund per la teologia sacramental, és la unitat indissociable entre Eucaristia i misteri de la creació. Com acabem d'afirmar no hi cap altra forma d'accedir a les claus teològiques que anar tastant els textos. En citaré un de molt dens, és del llibre III i camina magistralment combinant l'exegesi de quatre passos bíblics rellevants. Ireneu llegeix des del relat veterotestamentari de la creació (Gn 1) tres grans llocs del Nou Testament: les noces de Canà (Jn 2), la multiplicació dels pans i els peixos (Jn 6) i les noces del fill del Rei (Mt 22). Convé llegir-lo com llegiríem un relat bíblic, Ireneu pensa i camina molt a prop de l'Esriptura:

Bo era, doncs, aquell vi, fet per Déu a la vinya mitjançant la creació i begut en primer lloc. Cap dels qui el begueren el va menystenir i, fins i tot el Senyor acceptà beure'n.

Millor, no obstant això, aquell altre vi que, amb simplicitat i com a recapitulació, va ser fet pel Verb a partir de l'aigua, per a ús dels qui van ser convidats a les noces.

Així doncs, encara que el Senyor hauria pogut proporcionar vi als qui menjaven del banquet i sadollar d'aliment als famolencs, sense partir de cap element de la creació, no ho feu així.

Ans al contrari, prenent aquells pans provinents de la terra, donant gràcies i fent també que l'aigua esdevingués vi, sadollà als qui reposaven a la terra i abeurà als convidats a les noces.

Revelant que Déu, qui va fer la terra i li va conferir el deure de fructificar, va constituir les aigües i va fer brollar les fonts; és també Ell qui, en els temps darrers, dona al gènere humà, a través del seu Fill, la benedicció del menjar i la gràcia del beure.

L'incomprensible mitjançant el comprensible i l'invisible mitjançant el visible, doncs el Fill no existeix fora d'Ell, ans està en el si del Pare.

Adversus Haereses III 11,5

Us convido a rellegir varies vegades, amb pau, aquest text. L'he presentat en traducció catalana perquè, malauradament, hem perdut l'original grec i només se'ns ha conservat una traducció llatina del segle IV, molt fidel, però traducció al cap i a la fi.

El Déu creador és el Pare de Nostre Senyor Jesucrist. Potser ens sembla agosarat afirmar així al Creador, però a la nostra cultura jove no li ho sembla tant. Per a qui no vol fiar-ho tot al caos, el principi del cosmos apunta un sentit i per a qui no vol fiar-ho tot a l'odi, la llibertat apunta un bé. ¿Com anar afinant la mirada per penetrar el sentit del cosmos i el profit de la llibertat? ¿Per què no en la contemplació del misteri de la carn eucarística del Senyor?

JOAQUIM BLAS PASTOR

*Prevere del bisbat de Lleida
Vicedegà de la Facultat Antoni Gaudí*

Cantar la Litúrgia (I)

Com a *Preside* del Pontifici Institut Litúrgic de Roma he estat invitat a participar en una singular tasca de futur: preparar el cinquantenari de la Instrucció *Musicam Sacram* del Consilium i de la Sagrada Congregació dels Ritus que fou publicada el 5 de març 1967 per a l'aplicació de les directrius de la Constitució *Sacrosanctum Concilium*, en especial el seu capítol VI.

No m'entretindrè aquí a desglossar els pros i contres d'aquestes efemèrides. Com es veu dels mateixos noms dels qui van ser els artífex de la Instrucció, moltes coses han canviat i, ja aleshores, el llunyà 1967, molts es queixaven d'un «arribar tard» respecte a la realitat de la música en la litúrgia, tal com la volia el Concili Vaticà II.

Sí, però, que vull en sengles articles aprofundir en algunes idees teologicolitúrgiques que ens poden portar a entendre millor el pes eclesiològic de la música en la litúrgia i especialment la dimensió teològica del cant, centrant-me especialment en el cant del prevere en la eucaristia.

Un primer accent el trobem al n.5: «L'acció litúrgica assoleix la forma més noble quan se celebra en cant, amb els ministres de tots els graus que desenvolupen l'ofici que els és propi, i amb la participació del poble (Cf. SC 128)».

El segon element, molt més teològic, es troba al final del mateix n. 5: «En aquesta forma de celebració, de fet, la pregària pren una forma més joiosa, el misteri de la sagrada litúrgia i la seva natura jeràrquica i comunitària es manifesten més clarament, [...] i tota la celebració prefigura més clarament la litúrgia que se celebra en la Jerusalem celestial».

Centrem-nos en el primer text citat, deixant el segon per l'article que el seguirà.

La "forma" de l'acció litúrgica correspon a uns termes que no es troben ja al Missal de Pau VI (1970). L'acció litúrgica pren diferents formes, però no hi ha diferents formes de gradació. La litúrgia, especialment l'eucarística, pren com a forma pròpia aquella en la qual tots els membres exerceixen el seu ministeri i, entre ells, singularment el del cant. Cada membre de l'assemblea té el seu ministeri donat per la seva condició, i que es caracteritza amb el cant. El prevere té com a deure cantar les parts dialogades de la Missa, el Prefaci i les oracions. El diaca, el de cantar l'Evangeli. La *Schola Cantorum*, el d'alternar-se amb l'assemblea. L'organista, d'acompanyar-la, i el poble fidel té el privilegi i el deure de respondre als diàlegs, cantar les aclamacions (*Amen, Sanctus, Alleluia, ...*) i participar amb el cant o en l'escolta silenciosa. Per tant, el cant forma part del propi ofici i no és una "possibilitat" per fer més o menys festiva una celebració. La "joia" que expressa la Instrucció, quan cadascú exer-

ceix el seu ofici, ve del fet de fer-lo com cal. Així doncs cantar o no cantar, no depèn de la voluntat de solemnitzar o no una celebració. Cantar tindrà un pes litúrgic, teològic i eclesial.

Quan un prevere no canta, llevat de raons justificades, priva de la gràcia del seu ofici, primer a ell mateix i després al Poble, que no podrà respondre a les seves invitacions. Però quan “ho canta tot”, imposant-se a l’assemblea, priva de l’ofici que als fidels els ve donat de la seva condició de batejats.

I aquest és el punt: l’habilitació per al cant en la litúrgia ens ve del do de l’Esperit Sant que hem rebut tots en el Baptisme. El diaca, a més, en la seva ordenació adreçada a la caritat. El prevere en el do de ministeri ordenat. El Bisbe en la seva ordenació episcopal. Cadascú en el seu grau. I en cada grau tindrà un dret i un deure de cantar i de fer cantar la litúrgia. Una assemblea que canta la litúrgia expressa teològicament el seu ser Església i la pròpia comprensió del seu Déu. La cosa es pot dir negativament d’una assemblea que no canta.

La realitat de les nostres celebracions, almenys a nivell musical, sabem per quines dificultats passa. Però l’esperit del prevere hauria de portar a una celebració litúrgica participada i viscuda, precisament perquè és la forma més bàsica d’entendre i expressar l’eclesialitat. Cantar el do de la Paraula i de l’Eucaristia són la forma més noble d’exercir la gràcia baptismal. Si la litúrgia, i en concret l’eucaristia, és *culmen et fons* de la vida cristiana, la seva realitat teològica passa per elevar els cors i deixar cantar l’Esperit que ens habilita per comprendre el Misteris que celebrem i, alhora, fer-los comprendre.

JORDI-A. PIQUÉ I COLLADO, OSB

Monjo del monestir de Montserrat

Preside del Pontifici Institut Litúrgic (Roma)

La joia de viure la santedat

Amb una deguda reverència i devoció és necessari aproximar-nos a la paraula «SANT». Ve a la memòria ràpidament el cant de lloança que cantem a l'Eucaristia en finalitzar de pregar l'acció de gràcies del prefaci: *Sant, sant, sant*. A més, acostuma a ser introduït amb una petita introducció: *Per això, amb els àngels i amb els sants proclamem la vostra glòria, tot dient...*

Aquest cant és una aclamació del poble en un moment molt destacat de la celebració eucarística que mira d'ajuntar la nostra veu amb la dels qui ja estan gaudint de la presència de Déu, i des d'aquesta unió amb la santedat de Déu, el prevere demana que el pa i el vi quedin santificats i consagrats amb el Cos i la Sang de Crist.

Ja amb les paraules de l'Esriptura s'exhorta a viure en la santedat: *Sigueu sants, perquè Jo sóc sant* (Lev. 11, 45b); *Sigueu sants davant meu, perquè Jo, el Senyor, sóc sant i us he separat dels altres pobles perquè fóssiu meus* (Lev 20, 26). Després de llegir el capítol 5 de l'Evangeli segons Sant Mateu, amb tot un seguit d'indicacions per mantenir-se en l'amistat amb Déu, trobem una exhortació amb convicció i amb resolució de santedat, de perfecció: *Sigueu perfectes com el vostre Pare celestial és perfecte* (Mt, 5, 48). Convicció que porta a mantenir una ferma voluntat; i una resolució decidida per voler-ho assolir.

Aquest camí és per a tots els cristians. Així també, els qui han acceptat l'estat religiós els és més concret cercar la perfecció pels mitjans a què s'han compromès, amb els vots de pobresa, castedat, obediència i la promesa o vot propi del carisma específic.

En els preveres, l'assoliment de la perfecció ve en viure amb joia tot allò que hom acceptà en el dia de l'Ordenació presbiteral i que el prevere renova cada any a la Missa Crismal: configurar-nos cada vegada més a Crist; ser fidels dispensadors dels misteris de Déu; a més d'observar la promesa de celibat, l'obediència i respecte al bisbe, la constància en la pregària de la litúrgia de les hores...

Amb les paraules que rep l'ordenand el dia de l'ordenació presbiteral, s'exhorta, en les paraules centrals del sagrament, que cada prevere visqui i sigui portador de la santedat de Crist: *Et demanem, Pare Totpoderós, que confereixis a aquests servents teus la dignitat del presbiterat. Renova en els seus cors l'esperit de santedat, rebin de Vós el segon grau del ministeri sacerdotal i siguin, amb la seva conducta, exemple de vida.*

Certament que per mitjà de la Creació provenim de les mateixes mans de Déu; per la Redempció de Jesucrist hem estat retornats a l'amistat amb Déu; pel Baptisme hem rebut el do de l'Esperit Sant, i amb el sagrament de l'Orde presbiteral se'ns renova l'esperit per tal de portar una conducta i exemple de vida a exemple de Crist.

En formar un sol Cos místic amb Jesucrist es produeix una comunitat viva entre tots els seus membres. Els mèrits infinits de Jesucrist són sobreabundants per a la Redempció de tots; també els mèrits de la Mare de Déu i els dels sants i bons cristians ens aprofiten a tots.

Déu ens va adoptar com a fills seus, i encarnant-se el Verb diví ens va fer germans seus, fills de Maria, la seva pròpia Mare. És prou evident que la distància de Jesús a Maria és infinita, com la diferència que hi ha entre Déu i una criatura; però, Déu va exaltar a Maria a una tan alta dignitat que en Ella mateixa té una singularitat única, molt superior a la de totes les altres criatures, fins i tot angèliques. Totes les qualitats i excel·lències, perfeccions i virtuts que Déu va disposar, les va oferir a Maria, per ser la seva Mare, i constituir-la així com a Model i Mare de tots.

El preveres, tenim el do de poder viure units a Jesucrist amb una intimitat única, assolint els mateixos desitjos que el Mestre, i així els seus interessos són els nostres; per tant, la redempció i la salvació de les ànimes que van moure a encarnar-se, sofrir i morir, ens han d'interessar fins al punt d'oferir les nostres vides a imitació seva.

¿Com pot ser el prevere més sant i perfecte avui dia? Principalment, tenint una ànima que estimi profundament, ja que solament des de l'estimació, és més fàcil poder viure l'amistat amb Déu i amb el proïsme. Molts i molts sants ho han experimentat de diverses maneres en la seva pròpia vida, però d'una manera especial, única i irrepètible, ho ha viscut la nostra Mare, la Mare de Déu.

Posant-nos davant de Déu i amb la més deguda reverència i delicadesa rebem la mercè d'apropar-nos més a aquest misteri d'amor de la Mare de nostre Senyor, a fi d'il·luminar més encara si cal, a quin amor i a quina santedat els preveres som cridats a viure, compartir i oferir.

ALFRED SABATÉ BOTET

prevere de l'arquebisbat de Barcelona,

Canonge de la Catedral

Potenciar les responsabilitats de la dona en l'Església

Recentment, i per tal de visibilitzar la igualtat i la dignitat de la dona en l'Església, el Papa Francesc ha canviat dues coses aparentment senzilles en la litúrgia de l'Església universal, però que senyalen vers un treball que ja es fa, però que s'ha de fer més. Es tracta que Sta. Maria Magdalena sigui celebrada amb una "festa" litúrgica semblant a les dels apòstols, amb més relleu, com a "apòstol dels apòstols", segons el títol del seu nou pre-faci propi. I ja abans, el Papa havia modificat el ritu del Lavatori dels peus del Dijous Sant perquè pugui ser realitzat amb homes i amb dones, indistintament.

En nombroses ocasions el Papa Francesc ha cridat l'atenció sobre l'escàs paper de la dona en l'Església. Tornant de la Jornada Mundial de la Joventut de Rio de Janeiro (2013) el Papa va assegurar que entre les tasques pendents de l'Església estava «una teologia de la dona» en l'Església i un paper més actiu. «Hem d'avançar en l'explicitació d'aquest paper i carisma de la dona en l'Església. No es pot entendre una Església sense dones. Però dones actives en l'Església, amb el seu perfil, que vagin endavant. A l'Església cal pensar en la dona en aquesta perspectiva de decisions arriscades, però com a dona. Crec que encara no hem elaborat una profunda teologia de la dona en l'Església».

Celebrant el 25è. aniversari de la carta apostòlica «*Mulieris Dignitatem*» de St. Joan Pau II, novament el Papa va manifestar que l'Església ha d'interrogar-se per la presència que atorga a la dona, i va lamentar que es confongui en ocasions el «servei» amb la «servitud»: «Pateixo quan veig a l'Església o en algunes organitzacions eclesials que la funció de servei de la dona es transforma en un paper de servitud». I va insistir-hi: quan una dona és relegada a tasques més aviat pròpies de la servitud, es fa perquè no es comprèn bé el seu autèntic paper. «La dona té una especial sensibilitat per les 'coses de Déu', sobretot per ajudar-nos a comprendre la misericòrdia, la tendresa i l'amor que Déu té per nosaltres». També a la Comissió Teològica Internacional va celebrar la major presència de dones, però va dir que en calien més, tot reclamant «una presència femenina més capil·lar i incisiva a les comunitats», ja que «l'Església és dona, és *la* Església», i va confessar que li agradava descriure la dimensió femenina de l'Església «com un si acollidor, que genera i regenera la vida». Aquesta major presència que ell reclama, requerirà moltes dones implicades en la responsabilitat pastoral, en l'acompanyament espiritual de persones, famílies i grups, així com en la reflexió teològica. Fa dos mesos, davant 900 Superiores d'Instituts religiosos femenins reunides a Roma, va assegurar que voldria instaurar una Comissió per a l'estudi del diaconat femení. I acaba de nomenar una espanyola, Paloma García Ovejero, com a segona responsable de l'Oficina de Premsa de la Santa Seu.

¿Com estem a Catalunya? L'Església és femenina en les parròquies, especialment en el món de la catequesi, i bastants dones, religioses o seglars, són ministres extraordinàries de la comunió. Moltes són responsables de la lectura de la Bíblia i del cant, i presideixen celebracions en absència del rector. Amb tot, en els càrrecs directius de les Cúries Diocesanes que no exigeixen el sagrament de l'orde, actualment tenim 3 dones a les 10 Secretaries generals i Cancelleries, quasi el 30 %, i a les 186 delegacions o departaments, hi ha 32 dones delegades, que representen un 17,20 %. Caldrà anar fent camí rere el solc del Papa. Perquè convidrà que a les parròquies i institucions de les Diòcesis i de l'Església universal hi reflexionem i en traguem conclusions operatives. Es bo adonar-se del molt que devem a la Mare de Déu, a Maria Magdalena, «l'apòstol dels apòstols», a Teresa de Calcuta, que serà canonitzada el 4 de setembre, i a tantes i tantes dones que molt han treballat i treballen pel Regne de Déu en l'Església.

+JOAN ENRIC VIVES I SICÍLIA

Arquebisbe d'Urgell

Article publicat a *La Vanguardia* el 31 de juliol de 2016

Correspondència del Dr. Francesc d'Assís Vidal i Barraquer Cardenal Arquebisbe de Tarragona amb el Secretari d'Estat de la Santa Seu (1936-1939)

El llibre elaborat per l'equip de l'Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Mn. Manuel M. Fuentes, Joan M. Quijada i Neus Sánchez ens posa a l'abast documents de primera mà de la passada Guerra Civil.

L'epistolari, el trobem escrit en les llengües originals en què foren escrites: castellà, italià, català, llatí i anglès. L'obra consta de 131 missives que et va portant a un tros de la lluita fratricida. S'escriu des de la cartoixa de Certosa de Luca i va mostrant, com desgranant-se a poc a poc, les preocupacions, els anhels i les informacions del Cardenal de la Pau envers el Cardenal Pacelli.

A l'epistolari es poden llegir les informacions que van donant els col·laboradors al cardenal Vidal i Barraquer i que ell va transmetent al Papa via cardenal Pacelli. Així des de la distància es copsa el patiment i alhora la impotència del que ha de regir la seu des de lluny i en unes condicions adverses.

Si a les primeres cartes es copsa la desfeta de l'Església amb la persecució dels eclesiàstics, començant per mateix cardenal i el seu bisbe auxiliar, Mons. Manuel Borràs, que fou martiritzat al Coll de Lilla el 12 d'agost de 1936, acaba amb l'intent del vicari general de Tarragona, Dr. Rial, de tolerar el culte semipúblic, poc temps abans de finalitzar la guerra.

Entremig hi ha la preocupació pels preveres perquè tinguin el necessari per sobreviure, les peticions de clemència pels qui estan empresonats o bé amb sentència, el neguit de recollir diners per la causa catòlica en plena persecució; els motius pels quals el cardenal no signà la Carta Col·lectiva, la recerca d'una pau amb la intervenció de les nacions europees i el dolor per les denúncies als preveres catalans per part d'altres companys i la mateixa difamació del cardenal.

Podem dir que més que una història de la Guerra Civil el llibre ens presenta el testimoni ben directe sobre el que s'ha escrit la història.

La primera carta, del 3 d'agost de 1936, el cardenal parla de «notícies confuses» sobre la persecució religiosa. Encara no pot donar dades a la Secretaria d'Estat. L'últim document és una nota del Dr. Viladrich, en 17 punts, sobre la memòria del Cardenal durant aquells tres anys de guerra, en què va descrivint els diferents fets i exposa les causes i raons de l'actuació del cardenal, salvant-lo de tota difamació.

Si al llarg de les missives es reflecteix la reacció que tindrà el nou govern un cop vençuda la guerra, es va mostrant alhora els sentiments de perdó i l'esforç per establir una pau humana i cristiana.

El cardenal sempre se'ns mostra amb una personalitat sola que ha de ser fidel a la Santa Seu i respondre i actuar d'una manera discreta per no enverinar els ànims i provocar reaccions en contra de la situació de les persones que viuen a la zona governamental. Per les cartes tenim referència de personatges que en aquell moment estaven en plena acció directa o indirecte en la contesa:

El papa Pius XI i el secretari d'estat Eugeni Pacelli, el cardenal Gomà, el Bisbe Josep Cartaà, el Dr. Torrent, vicari general de Barcelona, el Dr. Rial, vicari general de Tarragona i el Dr. Vives que el substituï; els laics Serrahima,... menció a part mereix Mn. Higiní Anglès pel seu testimoni en la difamació dels preveres i d'ell mateix; Lluís Companys, Dr., Negrín, Aguirre, General Franco...

La lectura de la publicació és amena perquè et porta a un temps i a una situació que l'has sentida explicar de primera mà; i ajuda a entendre i a destriar el gra de la palla de tantes històries escrites i cinematogràfiques que han posat a l'abast del gran públic la Guerra Civil. Llegir el llibre és anar a les fonts per conèixer millor els esdeveniments passats i alhora entrar en els sentiments del qui presidia l'església a l'Arquebisbat de Tarragona i a la Província Tarraconense, el cardenal de la Pau.

Aconsello una lectura pausada però sense deixar-la massa per no perdre el fil. Els qui domineu el llatí, l'italià i l'anglès en traureu més profit encara.

JORDI FIGUERAS I JOVÉ

*Prevere de l'arquebisbat de Tarragona,
Vicari Episcopal de la ciutat de Tarragona*

El Bon Pastor
Revista per a preveres
